

פרולוג

גרמניה, מאי 1982.

העיר דיסלדורף, עיר שלווה בדרך כלל, מתמלאת בתוך ימים ספורים בהמון נמרץ של מאות אלפי בני אדם מכל רחבי העולם שבאו לראות ולהיראות, לשמוע ולהשמיע ובעיקר לקנות ולמכור. שבועות של הכנות מדוקדקות מסתיימים בפתחתה של תערוכת הרפוס הגדולה בעולם - דרוּפָה (DRUPA).¹

במחזוריות של ארבע שנים מנהלים כל מי שמצויים בעולם הנייר והדיו מרוץ אל התצוגה העולמית, כדי להגיע עם תוצאה חדשנית ומהפכנית. ארבע שנים ארוכות של עבודת נמלים מתנקזות לימים ספורים של תצוגה: מי יחיה ומי ימות, מי יזכה בתהילה ומי יפסיד.

מאחורי הקלעים של בימת האמפיתיאטרון הזמני, ששעות ספורות קודם לכן עמלו על השלמתו פועלים מקומיים בפיקוחם של מהנדסים ישראלים, ניצב דרוך גבר תמיר בראשית שנות הארבעים לחייו. החיוך הזוחח והמבט המשועשע חיפו על ההתרגשות, אבל אצבעות יד ימינו תופפו בעצבנות. הוא מתכונן לזינוק. השמועות על מה שעומד להתחולל רוחשות מזה כמה חודשים וממלאות את האולם בקהל רב. הדיה של החזרה הגנרלית שהועלתה כשנתיים וחצי קודם לכן במילנו,

1. ראשי תיבות בגרמנית "דרוק אונד פאפיר" (דיו ונייר).

בתערוכה בינלאומית אחרת (GEC), מאיימים על חברות הענק בתחום הדפוס, והן שולחות נציגים רשמיים ומרגלים תעשייתיים לאולם. הכול בזירה מוכן ומזומן לקראת כניסתו של המטדור, המנכ"ל הצעיר והמבטיח של חברת סאיטקס (Scitex) הישראלית, אפי ארזי.

לשלוש מאות אלף באי התערוכה היו המתחרים הישראלים משב־רוח מרענן ובסאיטקס סימנה התצוגה העולמית את שיאן של שבע שנות פיתוח אינטנסיביות. כבר ב־1975 שלח ארזי ארבעה מטובי מהנדסיו בסאיטקס לביקור של מחקר ולמידה באחד מבתי הדפוס הגדולים בשיקגו. ארבע שנים לאחר מכן הושלמה מערכת רספונס־300 (Response-300) לשירותי קדם־דפוס. שלוש שנים נוספות של מאמץ מרוכז, וסאיטקס נערכה להעמקת החדירה לתעשייה השמרנית עם מערכת הוויסטה (Vista) לעיצוב גרפי ממוחשב. המערכת החדשה שהוצגה באותו יום הכתה בתדהמה את תעשיית הדפוס העולמית. אל המרוץ המנומנם בפיתוח של מערכות מחשב לדפוס ולגרפיקה, שהתנהל עד אז בין שלוש הענקיות המובילות בעולם הדפוס - 'הל' (Hell) הגרמנית החברה־הבת של 'סימנס' (Siemens), 'קרוספילד' (Crosfield Electronics) האנגלית החברה־הבת של 'דה לה רו' (De La Rue) ו'דאי ניפון' (Dai Nippon Printing, DNP) החברה היפנית - אל המרוץ המהיר הזה הצטרפה חברה ישראלית צעירה וכמעט אנונימית, סאיטקס. האירוע הזה תואר מאוחר יותר כפי עורך המגזין האמריקאי היוקרתי גרפיק קומיוניקיישן וורלד (Graphic Communication World), כ"פרזנטציה היחידה בתערוכת DRUPA-82 שבאופן דרמטי הציגה טכנולוגיה חדשנית, מעשה אומן".

כאוצר המילים של אפי ארזי לא קיים המושג כישלון, ולפיכך להצגת היחיד שלו קודמות שעות רבות של הכנות מדוקדקות וקפדניות שלא משאירות דבר ליד הגורל. עם כל עבודת הצוות המורכבת, שבלעדיה לא היו מערכות ויסטה ורספונס־300 נבנות, מאמין ארזי כי רק הוא יודע ומסוגל לשווק את מוצריו. את השעות שלפני המפגן המתוכנן הוא מבלה בדוכניהן של החברות האחרות שמציגות

בתערוכה, לומד את יתרונותיהן ואת חסרונותיהן, מאזין היטב לשאלות שמעלים בפניהן לקוחות ובעיקר לקשיים שעולים מתוך תשובותיהם של נציגי החברות. את החלק הזה של העבודה ארזי לא מפקיד בידיהם של עובדי סאיטקס, וגם לא בידי מנהלי השיווק שלה. את העול הוא בוחר לשאת בעצמו ואת פירות התהילה יקצור גם כן בעצמו.

ההצגה מתחילה.

ארזי הורף בקלות את השאלות הספקניות שנשמעות באולם. הקהל נכבש בקסמיו. סאיטקס מזנקת בן-לילה אל פסגתה של תעשיית הדפוס העולמית.

ארבע שנים לאחר מכן תנסה סאיטקס לשחזר את ההצלחה המסחררת בניסיון שלא עולה יפה. התוצאות הכושלות של תערוכת DRUPA בשנת 1986 באו בשיאו של המשבר הגדול בתולדות סאיטקס - משבר שבמהלכו ייאליץ ארזי לפטר שותפים לדרך, לבצע מהלכים עסקיים ואסטרטגיים המנוגדים לתפיסת עולמו ובסופו אף לפרוש בשברון לב ולצאת לדרך חדשה בסן-פרנציסקו. כמו נפוליאון בונפרטה, מושא הערצתו של ארזי שאת תולדותיו למד וחקר בדקדקנות הראויה להיסטוריון מקצועי, הוא הוכיח כי יכולתו להיחלץ בהצלחה ממשברים, רק הלכה והשתכללה עם השנים. עובדה היא שחברת EFI (Electronics For Imaging), וכן מיזמים אחרים שבאו בעקבותיה, הפכו את פרק ב' בקריירה העסקית של ארזי לפרק מוצלח לפחות כמו קודמו.

אפי ארזי היה כל חייו כאחד מגיבוריה של הסופרת והפילוסופית איין ראנד, מאבירות הכלכלה החופשית האמריקאית. כשעותיו הקשות והטובות כאחת הצטייר כג'ון גאלט, נפיל המרוכז כל כולו בעצמו, אך כזה המעורר השראה ויצירתיות אצל שותפיו לדרך. אלא בעוד שגיבוריה של ראנד במרד הנפילים² מוותרים בסופו של

2. איין ראנד, מרד הנפילים, הוצאת ש. פרידמן, 1957.

דבר על "בני האדם הרגילים" ומקימים ממלכה עצמאית ומושלמת, נאלץ ארזי לשוב ולהיסמך על קרוביו ועל חבריו הישנים. התלות היא תסכול בלתי נסבל לאיש העצמאי והגא הזה, והיא מכעיסה אותו לא פחות מהכשל המילולי שהוא נאלץ להתמודד איתו. המאבק בתופעות של כשלים בתפקודי הזיכרון והשפה, שאובחנו אצלו בהיותו כבן שישים בלבד, הוא אחד הגורמים המעצבים את פרק ג' בחייו - פרק שיוקדש לחינוך הדור הצעיר של יזמי הייטק בישראל.

בלשון כבדה, תוך מאבק בחללים אבודים בזכרונו אבל בעקשנות ובהתמדה מעוררות הערצה, סיפר לי אפי ארזי את סיפור חייו, השזור בסיפור ראשיתה של תעשיית ההייטק בישראל. בפנתיאון של אבירי התעשייה הישראלית, לצד עוזיה גליל, אלי הורביץ, דן טולקובסקי וסטף ורטהיימר, כבש לו אפי ארזי מקום של ממש. אלא שבניגוד להם, נשאר ארזי עוף מוזר - נער בעל בינה פראית, כהגדרתו של האנתרופולוג והפילוסוף היהודי-צרפתי קלוד לוי-שטראוס.³ בזכות תכונתו זו נעשה לאביהם הרוחני של ילדי מהפכת הסטארט-אפ, שבאה לעולם כמעט שני עשורים לאחר שמיקם את עצמו ואת סאיטקס בראש חברות התעשייה הישראליות הידועות בעולם.

האם אפשר ללמוד מהצלחתו של אפי ארזי ולשחזר אותה? ארזי מאמין שאפשר להנחיל את התורה שלו ולהמשיך את מורשתו. את מיטב מרצו הוא משקיע היום בטיפוח כשרונות מבטיחים בבית הספר על שם אפי ארזי למדעי המחשב, ההולך ונבנה במרכז הבינתחומי הרצליה. אבל ככל שרבו פגישותינו והעמיקו שיחותינו, וככל שהארכתי לשוחח עם שותפיו לעבודה ולדרך, התחזק בי הרושם כי אפי ארזי הוא תופעה ייחודית, אדם הפועל בעיקר מתוך אינטואיציה, אדם שניחן ביכולת מבריקה לזהות פוטנציאל עסקי בפיתוחים וברעיונות שהוכאו אליו, אדם בעל כושר מנהיגות יוצא דופן.

3. קלוד לוי-שטראוס, אנתרופולוג צרפתי מהחשובים במאה ה-20, דוברת הכולט של הגישה הסטרוקטורליסטית - הרואה את התרבות כהשתקפות חיצונית של דפוטים נפשיים.

לא אחת שאלתי את עצמי, אם היומרה המשותפת שלו ושלי לנסח מסמך שיגדיר את מורשתו ויסייע בשכפולה היא אמנם משימה אפשרית. נחישותו האובססיבית כמעט, תו ההיכר של אפי ארזי, לא השאירה מקום לספק. "הספר הזה יצא לאור, חזר ואמר, וסחף אחריו את כל הסובבים אותו למסע ארוך, מרגש ולא אחת מייגע. מסע זה אל תוך סיפור חייו לא רק גולל לפני את סיפור לידתה של תעשיית ההייטק בישראל, אלא גם הצטלב בלא מעט צמתים מרכזיים עם סיפורה של התעשייה הבינלאומית בתחום הטכנולוגיה המתקדמת.